

Szapudi András

NOSZLOPY HAZATÉR

Este, hóesés. Tanya a dombhajlatban, kissé elhúzódv a falutól. Az ablakban világosság. A kopogtatásra - mintha odabent régóta erre várnának - kinyílik az ajtó. Tessék beljebb kerülni, zendül egy férfihang.

- Vártak valakit?
- Magukat - mondja a házigazda. Magas, ötvenes férfi, széles váll, csontos arc.
- Minket? Hát tudták, hogy jövünk?

Elmosolyodik. Mosolyog a felesége is, aki ebben a pillanatban lépett ki a kamrából egy jókora uborkásüveggel. A tűzhely előtti zsámolyon egy töpörödött kis öregasszony ül száz éves imakönyvvel az ölében.

- No, ne csodálkozzanak olyan nagyon - mondja a gazda. - A jószándékú ember előtt, bárki legyen is az, megnyílik a házunk. Aki pedig rosszban sántikál, annak Isten irgalmazzon. - Fölemeli az öklét.

Csönd támad. Az arcok komolyak.

Szólok:

- Meg sem kérdi, kik vagyunk, honnan jöttünk?
- Majdmegmondják, ha akarják. Asszony, harapnivalót és bort!

Kardot, pisztolyt veszünk elő, s a köpennyel együtt letesszük a dikóra. A gazda szeme meg se rebben. Az asszony füstölt kolbászt hoz fehér kenyérrel, uborkával. És cserépkancsóban bort.

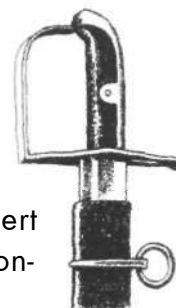
- Lássanak hozzá!

Nem kérejük magunkat, hosszú volt az út, s ma még nem ettünk.

- Jókor jöttek. A múlt héten öltünk.
- Nagy volt a disznó?
- Csaknem háromszáz kilós. No, kóstolják meg a boromat! - Fölemeli a poharát, én is a magamét. Társam a fejét csóválja.
- Engedelmet, én bornemissza vagyok. - Rám néz.
- Te is csak módjával. Hosszú út áll még előttünk.
- Tudom. Az éjszaka el kell jutnunk Gombára, a tekintetes asszonyhoz.
- Előbb Nikiára megyünk, Berzsenyi Farkas úrhoz.
- Messze még a reggel - szól ellentmondást nem tűrő hangon a gazda. - Egészségünkre! - Iszunk. A harmadik pohár után nem titkoljuk tovább, elmondjuk - nem is akarunk magunkban tartani -, hogy mi járatban vagyunk. A gazda, aki bujdosó szegény legényeknek nézett bennünket, felkapja a fejét Noszlopy Gáspár nevére.

- Hát igaz a hír?
- Milyen hír?
- Hogy Noszlopy Gáspár hazakészül.
- Talán. Ha sikerül a terve... Talán.

- Nahát, erre még egy kortyot... Hallja anyám? A szolgabíró úr hazajön. Felénk fordul: - A napokban itt járt a sógorom Kaposvárról, ő bökte le a hízókat. Mesélte, hogy egyik reggelre a császári őrséggel szemben lévő házon kézzel írt falragaszt láttak. Sokan olvasták és megtanulták a szövegét. Az én sógorom is. Elmondta itt vagy ötször, úgy hogy én is tudom. Figyeljenek, így hangzik: „Édes magyar barátaim, ne legyetek csüggedtek, mert sokkal jobban álltok, mintsem gondoljátok. Azon sok falragaszok mind haszon-

SZAPUDI ANDRÁS ÍRÁSA

talanságok, rövid időt hagyok, másképp forgatjuk azokat, akik most híznak és azon falragaszokat raggatják. Ezért éljen Kossuth Lajos, a magyarok megszabadítója, Eszék főnöke, Batthyány véle együtt."

- Miféle falragaszokról beszél?

-A császárhoz húzókeről. Mert telepingálták, raggatták a várost. És Kossuth híveit börtönbe viszik. Ezt is a sógorom mesélte.

- Bátor ember volt, aki ezt az írást oda tette az orruk elé - mondom.

- Az - bólint a gazda. - Talán Noszlopy uram keze van a dologban?

Nem szólunk. Elégedetten nézünk egymásra.

*

(...Jól sejtik. Mindezt elképzelve. Mintha 1849 februárjában jártam volna az öreglaki tanyán Noszlopy megbízottjaként. Igaz az este, a tanya, a hóesés, a jó falusi kolbász és a kitűnően kezelt bor. Igaz a gazda szíves mosolya, a száz éves imakönyv az öreganyó öklében, a kaposvári sógor, aki a hízótlal lebökte. Csak a kard és a pisztoly nem igaz. Helyette tollat és jegyzetfüzetet vittem...)

*

A biedermeier íróasztalra hajolt és sebesen írt. „Bizei, kelevizi, mesztegnyői, nagybajomi helységek bírának kemény felelet terhe alatt megparancsoltatik, hogy ezen sorok vételével dobot megveretvén, mindenki a maga helységében tüstént közhírré tegye, hogy mindenki 18 évestől 60-ig a kezénél lévő bárminő fegyverekkel ellátva folyó hó 28-ától kezdve otthon a helységben tartózkodjék - négy napig eleséggel látván el ki-magát oly móddal, hogy az általam oda küldendő egyén fővezérlete alatt a kitűzött napon bármely percben a népfelkelés, a maga megválasztott vezérével megindíthatassék. Kelt Kisgombán, április 27-én. 849. Azon helység, melynek nemzeti zászlója van, magával vigye. Noszlopy Gáspár kormánybiztos."

Szólította egyik emberét, majd útra bocsátotta az írást. Felállt az asztaltól és hátratett kézzel sétálni kezdett a szobában. Eddig minden a tervem szerint történt, gondolta. Maga előtt látta a kormányzó gondterhelt arcát. Nem volt könnyű a beleegyezését megnyerni. Nem csoda, hiszen a magyar seregek akkor még a Tisza mögött álltak és legmerészebb álmú vezérek sem sejtették, mi fog történni tavasszal. Ő meg az ellenséges front mögé, Somogyba akart jönni, sőt az egész dél Dunántúlt föl akarta szabadítani. Szép és nemes elgondolás, mondogatta Kossuth aggódalmas hangon, de igen nagy veszéllyel jár. A veszély valóban nagy, válaszolta, de ügyes és óvatos emberek meg tudnák csinálni. És arról sem szabad elfeledkezni, hogy Somogy népe a forradalom híve. Elhiheti a kormányzó úr, hogy nem kerül nagy fáradságba ezt a népet felkelésre bírni. Bizony csak biztató szóra vár, hogy a földjét taposó ellenségnek megmutassa a pokol felé vezető utat. Szóval, nem hagyta magát lebeszélni. Antal bátyjával együtt makacsul hajtogatta, hogy a terv sikerülni fog, sikerülnie kell. Végül Kossuth beleegyezett.

Az íróasztalon különböző okmányai és iratai között ott volt a kormányzó megbízó levele is. Szétnyitotta, szórakozottan beleolvasott, bár kívülről tudta már a levél tartalmát. Minden szavát az eszébe véste.

„...Ezennel megbízom, s illetőleg felhatalmazom Ont a kormány nevében, hogy a nép felvilágosítására és lelkesítésére úgy előszóban, mint írásban kibocsátandó hirdetmények

által hathasson... Ami a megyében létező nemeztörtséget illeti, annak minél nagyobb számra növelése, rendbeszedésére és harcra kész állapotba leendő helyezésére Ont felhatalmazom... Népgyűléseket tarthat Ön... Hazaárulókat elfogni, s a nemzet kormányának kezéhez szolgáltatni minden honfinak kötelessége..."

Szabadka. Plakátokat nyomattak és egyenruhákat varrattak az önkénteseknek. Mert szigorúan csak önkéntesekkel és csakis somogyiakkal vállalták a feladatot. Akik elszánták magukat a halálra. Zsákba kerültek a hirdetések és egy este átkeltek a Dunán... Kossuth gondterhelt arca hazáig elkísérte, mindvégig magán érezte nagy, figyelmes szemét. És vele voltak, mindenüvé követték a hűséges társak. Mindenek előtt Antal bátyja, aki a kormányzóhoz is elkísérte, és segített érvelni a fantasztikusnak tetsző plánum mellett. De a többiek is. Valamennyien derék fiúk. Földiek. Akik - akárcsak ő - nem tudnak abba belenyugodni, hogy a szülőföldjük idegenek és hazaárulók martaléka. Lehetetlen feledni azokat a perceket, amikor újra meglátták Somogyot. Egy parasztembertől tudták meg, hogy elérték a megyehatárt és a következő falu már somogyi. A határhalmoknál letérdeltek és megcsókolták a földet. Itt újra megfogadták, hogy ha úgy hozza a sors, életük árán is felszabadítják megyéjüket.

És lám, ideértünk, nem veszünk a Dunába, ellenséges golyó sem érte testünket, gondolta a kormánybiztos. A falvakból jó hírek érkeznek. Fegyvert köszörül, Kossuth-nótákat énekel a nép. Nincs erő, amely elénk állhatna. Fegyverünk fényét már a megyeszékhely is látja.

Kiment a tornácra. Április fénylett az udvaron, a falun, a tájon.
Most már nem lesz megállásom többé, gondolta.

Gyerekkoromban hallottam először a nevét, nem ezen a vidéken. Jókai-olvasó koromban Jókai-hőssé avattam. Ma úgy vélem, inkább volt rokona Petőfi Apostolának, mint a Baradlayaknak. Megkapott a fiatal szolgabíró friss, egészséges nevetése, kalandos, romantikus gerillaháborúja Jellasich ellen. Megpróbáltam megidézni termetét, arcát, mozdulatait, hangja színét. Keresztül-kasul jártam a tájat, ahol valamikor ő is járt. Elolvastam a róla szóló írásokat, megismertem a családfáját, atyafiságát. Odaképzeltam lovas alakja mellé bátyját és társait. Csapata köré a fölnevelő tájat, Somogyot. Mégsem mondhatom, hogy megismertem Noszlopy Gáspárt. Rövid, dicsőséggel ékes életében pedig olyan jól ismerték az emberek szerte az országban, hogy végső, elkeseredett vállalkozása előtt eltorzította az arcát, hogy a ráuszított kopókat félrevezesse.

Mostanában, ha rágondolok, egészséges, kemény nevetése helyett sirató énekeket hallok... Noszlopy nem ment Világosra, nem jutott be a menlevelet adó Komárom várába és nem vonult emigrációba. Noszlopy nem tette le a fegyvert. Elcsúfított arccal, kopó-falkákkal a nyomában Sobrinak állt a Bakonyba. De ő nem gazdag kereskedőkre lesett... Amikor már minden veszve volt, konokul legyintett, lóra ült és folytatta a szabadságharcot. Nem törődött Haynau bitófáival, kivégzőosztagaival, meg akarta ismétetni a somogyi bravúrt. De most már országos méretben. Hogy is sikerülhetett volna? Fejcsóváló történészek sorfala között lép az akasztófa alá...

